

20 ΦΥ.ΓΥ.

ՄԻԻՆԸՏԻԻ ԷՐՃԻԵԱՍ

Իլան սորապանա գծողուհանս Իլա-
նաթ ու Իթարաթըն սաթըրը
Մէքթուպար Կ. Յ. Փանոսեան իս-
մինէ եղբորը
Իթանգուտա, Գալաթա տառ Բէն-
շէնպիշ-պազարընտա Իթթի Խա-
նընտա Կ. 41:

սեպտեմբեր օրն մէջուն իսէ, ծնար տի-
վանէ օրուսդ լարնտա, քննարկատե
տեղադրեալք զհնճիրի գրարարագ,
Ֆիրար իտեր. զէվալը տիվանէյէր
պուս կիւն ալթը կիւնտիւր, հալեա
օլ հալտէ տէվամ իթմէքտէ տիրլէր:

1881 յուլիս 3
Իսկէնտէրուն

ԱԶԳԱՅԻՆ

Վազը օրն տալէթ մուճիպնէն,
չըգան բազար կիւնիւ, Պէյօղլուն-
տա Ս. Յովհան Ոսկերեան քիւնէ-
սինտէ, միլլէթիմիլ Դաթօլիքլէրի-
նին բաթրիքլէր խարճինտէ պու-
լունան գըսմը էֆրատընտան միւ-
րէքքէպ պիր մէճիս աղտ օրունա-
րագ, էվլէյա, մէճիսի մէզքիւրուն
թէճէմիլի իշին նէշը օրունան տա-
վէթնամէ, մէճիսին սըր քեթիպի
Խօրասանճեան Յովհաննէս էֆէնտի
թարաֆընտան օգաւնույմուշ, վէ
սօնրա տախի րէյիսի մէճիս Բէք-
մէզեան Կոմիտաս էֆէնտի, քէլա-
մա աղաղ պիրլէ, «պուս սօն կիւն-
լէրտէ ֆէվզէլտան պիր վուզուտթ
վուզու պուլմուշ, եանի մէշրու-
եթիս պա մազպաթա բըթմէսթ
Խարիմիշ օրան պիր բաթրիքլիկին
պու քէրրէ վիճուտէ կէվիշ օրուն-
զու ճիճէթլէ, պուլուն գապուի
ճայիլ վէ միւմբին օրամտեադը,
իտարէ մէճիսի աղալարընճա դա-
րարաշարըլըպ, վէ եալըլըպ ա-
ղաւտան պիր դաթ, տիկըր մախալիֆ
սընքիւր իթիֆազ հասըլ իթմէ-
մէքտէն հիշ պիր մուհասէնտթ հա-
սըլ օրամտեադընտան, իթիֆ-
ֆազը ումումի իլէ տիկըր ֆըրգա-
եա տախիլ օրուպ, իլըրուտէ եա-
բըրճադ նիլթուսթա վէ խուսու-
սաթը սայլիլեթ իշթիլաք իթմէք-
տէն մէնֆտաթ հասըլ օլաղիլեճէ-
կինի պէեան իթիֆազին, վէ լաքին
միւմալլէյին րէյին տիկըր հիշ
պիրիսինին հէմէֆըեար օրմտըլը
ճիճէթլէ, պիթթապի իշպու րէյին
տախի հիւքմիլը դալմըլ օրուն-
զունու, վէ պինապըրին մէզքիւր
բաթրիքլէր խարճինտէ տիկըր պիր
սուրէթի խարճինտէ մէզքիւր իտա-
րէ մէճիսին թէճէթլէ իտիֆաթ իթմէք-
քիւր վէ միւպաճաւտադ գունու-
րագ, իլըր տիւրլիւ էֆըեար հու-
սուլէ կէլտիկին, եանի պիրլի մէզ-
քիւր բաթրիքլիկին մէշրուտէթլին
բըթմէսթ օրմտէք, հէյեթիլ հա-
զըլէ իւզըլ գալընմալը, վէ իլըին-
ճիսի տախի մուամլէթ վէ մէսա-
լիճի ումուլլէթէ, Պապը Ալի իլէ
մէզքիւր գըսմ պէյնիտէ րէսիմ
վաթըլթ օրմագ իւզըլ, պիր բաթ-
րիքլէր իսթիսա խարճինտէ էֆ-
քեարլարը հասըլ օրունզունու,
վէ լաքին պէյլէ պիր մուհիմմ վէ
նաղիք մէսէլէթէ, մէզքիւր խարճէ
մէճիսի քէնտի քէնտիսին գարար
վիրմէգտէն էվլէլ, տիկըր թարաֆ
կէվիշ օրան բաթրիքլիլ Պուլու-
թուլի տիւրլին մէսիլ հազըլնտա
նէ մալիմաթ ալըմըլ օրունզունու
րէյիսի էֆէնտիսին սիւալ իթիֆաթ
տէ, րէյիսի էֆէնտի իշպու Պու-
լուլթուլի պի, միլլէթին, եալընք
օրունզունուլ րուհպանտը իլէ պաղը
իսթիսապը միւթմէպէրանտա կէվիշ
օրունզու ճիճէթլէ, անճազ անլէր
մուվաճէճէճէճէճէ օգուսուլուպ,
հալպուքի պաղաք քիմէնին մա-
լիմաթը օրմտըլը, հաթթա քէն-
տիլէրի, տիկըր իլը նէֆէր զէվաթ
իլէ պիրլէքտէ, պուլուն իշին խա-
սէթէն, պուլունտուգալը գըսմ
թարաֆընտան մարաթիսա սքֆա-

թըլա, Ազարեան էֆէնտի հազ-
րէթլէրինէ կիթիլէր իսէ տէ, րէսա
ճէվապը ալմըլ օրունզունը, վէ
պինապըրին մէզքիւր Պուլուլթուլի
ալիսին մէսիլ հազըլնտա մալիմաթ.
լարը օրմտեադը, վէ օրա տա,
պու կիւնքի կիւն հիւքմիլ օրմտը-
ղը ճէվապըլը վիրլիշ, վէ պիր աղ
տուհա սէօղլէրին իլէրի կէթիլէրէ-
լէրլիլէ քէնտի պէյնիլէրինտէ վու-
գու պուլան միւքեալէմէք նէգա-
րէն, միւշարլիլէյին սէօղլէրի վէ
վաթլէրի, քէնտի ֆիլիլիւթ վէ ին-
րաթիլարընա աղա մալմապը կէ-
մէտիկինտէն, պուլունան պէյլէ միւ-
շարիլէյին թահթը րիտաթիլինտէ
պուլունան պիր ճէօմաթ իլէ իթ-
թիֆազ իսթիլմէսի գաթան միւմ-
քիւն օրմտեադընտէ պէեան իթ-
միշ, վէ պու միւնտապէթլէ, Թէր-
ճէմանը էֆըեարըն ճիւմա իթմէ-
սի կիւնքի նիւսիլէսինտէ «էրմէնի-
Դաթօլիքլէրի» սէրլէվալը պէնտիւ-
տէն պահալա, կէրէք մէզքիւր դա-
զէթա վէ կէրէք մէզքիւր պէնտ
ալէյինտէ, քէնտի վէ րըպայ թա-
պիրլէրլիլէ, պիր թաղըմ իֆատաթ-
տա պուլունմուշ, վէ օ օրտա պահա-
լար, սըրքի ալտաթըլըպ վէ ճիլ-
վիթիլէր էսէրլէրի օրունզունու ան-
լաթարագ, էյլէ պահալարըն, Ա-
զարեան էֆէնտի հաղըթիլէրինին
բաթրիքլէր օրմալարընտէ էվլէլ տէր-
ճի լաղըմէտէն պուլունտուլունու
սէօղլէմիշ տիր:

Միհրան պէյ հաղըթիլէրի տախի
սէօղ սըրալընտա, մէզքիւր դաղէ-
թաեա, վէ խասթէթէն, մէզքիւր
պէնտէ գարըլը պաղը սէօղլէր սէօյ-
լէմիլէր տիր:
Վէլալը մէզքիւր մէճիստէ,
էնֆիլէճեան վարդապետ, Տիւղեան
Միհրան պէյ, Կէօյեան Յակոբ
էֆէնտի վէ խալպիլէր տախի պիր
գապ քիլիլէր սէօղ սէօղլէրի, ան-
ճազ պու սէօղլէրին քեթիլէրին,
պիսիսուսա արա սըրա սէտաստան
տախի չըգըլմըլ օրունզու ճիճէթլէ,
պէրթաֆիլ պէեան իթմէք միւմ-
քիւն օրմտեադընտան, իսիլա-
սայի միւքաքըրաթ չու օրմուշ աուր
քի, բաթրիքլէր Ազարեան էֆէնտի
հաղըթիլէրինին թահթը րիտաթ-
իլէն տէլալէթին գաթան միւմ-
քիւն վէ ճայիլ օրմտեադը գա-
րարաշարըլըպ, ֆաղաթ թարգը
խարճինն, եանի բաթրիքլիկին մէշ-
րուլիլէթլին բըթմէսթ օրմ-
էթի, էօգտա բաթրիքլիլ մի իս-
թիսա օրունմաթ խուսուլարընը
գարարը, պէյլէ եալընը պիր մէճ-
իսի ումուլլէթէ վէրլէմիս միւմքին
օրմտեադ, վէ լաքին հէր վաղըթ
վէ սըլ սըլ տա մէճիսի ումուլլ-
թըլնտա մտեադընտան, իլը իտա-
րէ մէճիսինէ թէրլէ, մէզքիւր
մէճիսին, միւնտապ կէթիլիկին
գտտար զէվաթը տալէթ իլէ, օլ
խուսուսու միւքաքըրէ իլլէմէսի, վէ
վէրլէճէք գարարարըն ումուլլ-
թարաֆընտան մազպուլ վէ միլթէ-
պէր աւտ օրունմադը գարարիլը
օրմուշ, վէ մէճիսի մէզքիւր, իլը
սաթթտան զիւտաթ իսթիսաթ իթ-
տիլէր սօնրա, պու վէճ իլէ,
եանի միլլէթիմիլ Դաթօլիքլէրի ի-
շին, ալթըպ պիր մուհասպէթ վէ
սաթթթ տէվիլ քիւշտ օրունմա-
սընը արգու վէ թէմէնիլ իտիլէրին
գալըլէրլիլտէ, պիր էսէրլի մահզու-
նիլլէթ վէ մէյիւսիլէթիլ հուսուլէ
կէթիլէրէք, տաղըլմըլ տիր:

... Իմբազիր:

Ընթերցող ձեր պատուական լը-
րագրոյ 4690 րք թուոյն մէջ Դեր-
Տ. Յովհաննէս քահանայ հօր մի նա-
ման և ինմա պարունակեալ խրա-
տականներն, զորս հայրաքար պարտ
էր տալ առանց զանալոյ:
Դեր. Տեր Հայր, արդարեւ ցաւ
մեծ գգացիլ թէ՛ զՁեզ վշտացուցե-
ր:

եմ, թէ՛ ինչո՞ւ այնպէս հասկացե-
ր Ձեր սրբութիւնը այն երկու կէ-
տերու վերաբերմամբ, որք միմիայն
ինձ և եթ եւ վերադարձի: (Վիճա-
բանութիւն և ցուցամուրթիւն բա-
ւերուն համար է խօսքս): Ի՞նչ
որպէս թէ՛ ասած ինչի որ՝ «Գեր-
Ս. Հայրն Միքեանց ի վիճաբանա-
«կան սգույն և ի ցուցամուրթնէ
«չարժեալ մղեալ զրիչ ձեռք ա-
«ռեր է ևսայն»: Ո՛չ, ո՛չ, քա՛ւ, մի՛
լիցի ինձ այդ բան: Այն տողերն
ուրիշ պատճառաւ չգրեցի, այլ թէ՛
ասել չտալ Ձեզ, թէ՛ քանի որ ես
ԴիՏՈՂՈՒԹԻԻՆ ըրեր եմ, ի՞նչ հարկ
ուրիշ յայտարարեմ: Ինչգրեմ ու-
շաղիւր եղիք: Փափաք յայտնած
էիք, ինչքան էիք պահանջած էիք
խոնարհաբար Յունաց տիեզերական
Բարձրաշնորհ Ս. Պատրիարքէն և
նորա Ս. Սինօզէն որ՝ «Զիրեարս
«հնախատելով և չհալածելով, հա-
«մապատիւ՝ համակրօն համարին ի
«Քրիստոս. և, ի հարկին առանց
«խտրութեան և առանց տիրապե-
«տութեան ի հոգեւորս հաղորդակ-
«ցին, և չգրկեն դժողովուրդն ի
«հոգեւոր միութարութենէ. ուր միայն
«եկեղեցւոյն պաշտօնէս այն կը պակ-
«սի»: Դիտաւրով անշուշտ, որ ցարդ-
այդ տեսակ պարագայից մէջ պակ-
սած պաշտօնէսայն՝ Հայ եկեղեցւոյն
է. սրբյ առթիւ կ'դրէք թէ՛ «պար-
«ծանօք կրնա՞ւ ըսել որ Հայաս-
«տանայց Ս. եկեղեցւոյն ամենուրեք
«ազատամտութեամբ մտրուած է»
ուստի և խի՞ր քա՛ւ, քի՛չ քի՛չ եւ-
լա, խա՛ւսեալ է հոգեւոր փոխադ-
նէ քա՛ւ ևսայն Յունաց վերաբերէր
ըստ յայտագրելոյ Ձերդ Գեր. Սըր-
բութեան: Եւ ի՞նչ այնպէս, կը ըսե՞ր
րէիք կամ կը պահանջէիք ըսելով
«եթէ Յունական եկեղեցւոյն իւր Ս.
«Միքեանց այս Կիւնքի յայտարար-
«ութեան ԿԱՏԱՐԱԿԱՆ ԱՐԻԱՆԱՅ առա-
«թուր կոխելով ամեն նախապա-
«պաշարմանք»: Ո՛ր յայտարարու-
թիւնը, ահա՛: «ԲԱՅԱՐԱՅԱԿ ԿԻ
«ԹԱՅՏԱՐԱՐԵՆ և ԿԻՆԴՈՒՆԻՆ
«որ՝ Հայկական եկեղեցւոյ Ս. մը-
«կըրտութիւնն Առաքելական է,
«ուղղափառական է. ԿԻՆԴՈՒՆԻՆ
«ԵՒ ԿԻ ԹԱՅՏԱՐԱՐԵՆ ՈՐ՝ ՀԱ-
«ԹԱՍԱՆԱՅԹ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴԱ-
«ԽԱՆՈՒԹԻԻՆՔՆ ՈՒ ՎԱՐԱՊԱԿ-
«ՏՈՒԹԻԻՆՔՆ ՀԱՄԱՅԱՅՆ ԵՆ Ի.
«ՐԵՆՏ ՏԻԵՅԲԱՐԱԿԱՆ Ս. ԺՈՂՈՎՈՅ
«ՀՈԳԵՆՈՒՆՁ ՎԱՐԱՊԱՅՏՈՒ-
«ԹԵԱՆՅՁ»: Եւ կը յարէք. «միշտ
«որ յայտարարութեան ՊԱՇՏՈՆԱ-
«Պ. Տիմ. Ձօրաքանին թարգմանու-
թիւնն, և (անշուշտ աւ ըլլալու է
միւն ալ) «Յունաց Ս. Պատրիար-
«քին և նորա Յ. Սինօզէն յայտա-
«ռերութիւնը»: Այս կէտն ալ միւթ
է. որ ժողովուրդեան. Յունաց, թէ
Հայոց, չեն երկուքին ալ հաւա-
տար: Վերոյիշեալ տողերն Դուք
գրեցիք Մատիսի մէջ Դեր. Տ. Յով-
հաննէս հայր:

Նուատա գիտէ, և հաւատալով
գիտէ թէ՛ Դեր. Միքեան հայրն
պէտք չունի ուրիշներու վկայու-
թեան, ի մասին ուղղափառութեան
Հայ եկեղեցւոյ. զի յայն իսկ ծըն-
եալ և սնուլ է: Եւ ես ալ, չէ՛ թէ՛
Ձեր հասկանալ ուղածին նման,
Յունաց եկեղեցւոյ սրբազան զիւնէն
և նորա Ս. Սինօզէն Հայկական ե-
կեղեցւոյ ուղղափառական լինին
վկայուելովք տարակոյսներնիդ պի-
տի փարսաւուրէր. և կամ՝ նորանոր
վկայութեամբ (Ձեր արդէն գոհաց-
եալ սիրտն) գոհ պիտի լինէր զբաժ-
էի. ո՛չ, ո՛չ այդպէս. այլ թէ՛ ինչ-
պէս վերն ալ տեսանի Ձեր յօդ-
ուածէն, դուք, պաշտօնական և
բացարձակ յայտարարութիւն և
վկայութիւն պահանջէիք ի նոցուց,
առ իւրեանս թէ՛ Հայ եկեղեցւոյ
Ս. մկրտութիւնն, դաւանութիւնը

ու վարդապետութիւնն ուղղափառ
առական է, առաքելական է ևսայն
և ըստ պահանջման ձերոյ, արդէն
չատ բացարձակ վկայութիւններ ու
յայտարարութիւնք, ամեն դարս
մէջ ի կայսերաց և ի պատրիարքաց
Յունաց տրուած ըլլանին, և որոյ
ալ «Հայն բարբառոյ յանապատի»
ըլլանին պատմական փաստերով
ցոյցի, որոյ համար ալ ասած էիք
այս անգամ՝ «աւերորդ ձանձրու-
թիւն»: Մինչ ցայս փոյր կարծեմ
տեսնուեցաւ թէ՛ Ձեր սրբաշնու-
թիւնը բան մը պահանջէր է, Յու-
նաց Բարձր. Ս. Պատրիարք Հօրէն
և իւր Ս. Սինօզէն. և այս պա-
հանջն ալ, ինչիւրն ալ, հասկա-
ցընել էր Յոյն ժողովուրդեան թէ՛
Հայ եկեղեցւոյ ուղղափառ է, անոր
մկրտածն՝ զբօշմածն՝ պատկածն
ևսայն, անկրկնելի է: Եւ ասիկայ
իւրաքանչիւր դարերու մէջ Յունա-
կան եկեղեցւոյ կողմէն ի վերայ տան-
եաց քարոզած ըլլան սպառնացի
«Հայք և Յոյնք» վերնագրով յօդ-
ուածիս մէջ, առանց սակայն որ և
է օգուտ մը յառաջ գալու երկու
արեւելեան Դոյր եկեղեցեաց մէջ:
Յօդուածս չվերջացուցած փութամ
երախտապարտ ըլլալ խոստովանիլ
Դեր. Ս. Հայր, Ձեր այն խրատին
համար, զոր բառերու գործածու-
թեան համար չնորձած էիք: Եւ
այս վկայիկէն սկսեալ յայտարար
կամ որ նոյնն է, յայտարարէր բարձ-
րատիճան անձանց մասին չգոր-
ծածելով, Ձեր սրբութեան ի կիր
առածին և խրատածին պէս ԴիՏՈՂՈՒԹԻԻՆ
բառը միայն պիտի գոր-
ծածեմ, որոյ արմատն ալ քա՛ւ բառը
լինելն քա՛լ գիտէ Ձեր սրբութիւնը,
ինչպէս նաև նշանակութիւնը: Այս-
պէս, երբ համապատիւ անձի հետ
ըլլայ գործս յայտարարութեան խօսիլ-
իսկ եթէ բարձրատիճան մէկու մը
հետ լինի գործս, կարող եմ և
պիտի ըլլամ ԴիՏՈՂՈՒԹԻԻՆ անել
անոր արարող, գրուածոց և ասաց-
ուածոց վրայ ևսայն:

Այս աղէկ. սակայն ներեցէք,
Դեր. Ս. Հայր. Միքեան, Ձեր վեր-
ջին նամակին մէջ մի բան կար որն
որ չլիցի հասկնալ, շնորհ ըրէք ա-
նիկայ ալ հասկնել, փորձեթաղիկ
ներու մէջ առած (՝) այս գերօ-
ներն ու պարոյններն ի՞նչ են: Տե-
սած եմ թէ և, բայց խօսք մը հար-
ցանելու ատեն խօսքերու վրայ, և
մէկ մ'ալ ձայնագրութեանց մէջ
գործածելի ըլլանքիւր փութամ. չըլ-
լայ որ այս ալ համապատիւ կամ
իրմէ ստորին կարգի անձանց հետ
խօսուած ատեն գործածելի բան
մ'եղած ըլլայ ու ես դեռ սովորած
չըլլամ, ինչպէս ուրիշ շատ բաներ:
Իսկ գալով այն կէտին թէ՛ «ու-
շիմ ընթերցողաց թողով դատել
թէ՛ «Տեր Թաղէս Սալաթորեանց
«վէճաբանութեան թէ՛ ցոյցումը»
«եռանդով այն յօդուածն գրել
«ձեռնարկած է»: այսպիսի ինչ ու-
շիմ տալ թէ՛ աղին ընթերցողք,
պէտք չէ առ այս աշխատցնել. զի
ահա թէ առաջ և թէ ոյթմ տես
նուեցաւ որչափ հեռի լինեն իր
դէմ եղեալ նպատակէն այդ տե-
սակ դիտմունք:

Ահաւասիկ Դեր. Հայր, իմ խո-
նարհ խոստովանութիւնն ու ասե-
լիքն Դեր. Սըրբութեանը երկրորդ
նամակին նկատմամբ զոր խօսեցայ,
և կը խնդրեմ հաւատալ, որ գիտ-
նաք թէ այս և թէ ուրիշ առթիւ
երբեք չպիտի հրապարակ լինեմ.
որպէս զի չըլլայ որ նորէն զՁեզ
վշտացնեմ՝ սիրտսպան կարծիքնե-
րու վայրապար առիթ տալով զՁեզ,
զոր յանապառ կը սիրեմ:

Մնալ մնամ Ձերդ Դերապատու-
ութեան և համայն սիրելի Ազգայ-
նոցս, որոյ եմ Խ. Ս. և աղօթարար
Թաղէս Կիւնքի
1881, յուլիս 10
Պալատ ի Ս. Հրեշտակապետ

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. The left edge of the page is bound into a dark, possibly black or dark brown, binding material. The overall lighting is even, highlighting the subtle variations in the paper's tone.